

A PROMISED LAND

**OBAMA’NIN ORTADOĞU’DAKİ AMERİKA
ANLATISI ÜZERİNE DÜŞÜNCELER:
ARAPLAR İÇİN “VADEDİLMİŞ TOPRAK” YOK**

LARBI SADIKI

30 ARALIK 2020

GÖRÜŞ

(Bu metin İngilizce orijinal versiyonundan tercüme edilmiştir.)

Siyasette anlatılar önemlidir ve güçlülerin anlatıları, uluslararası üstünlüklerini pekiştirme eğilimindedir. Barack Obama'nın Amerikan Başkanlık hatırasına olan son katkısı, görevi devredecek Başkan Donald Trump'ın 'sahte habere' yaslanma eğilimi olabilen lakap takmalar, açıklamalar ve tweet'lerinde kullanmaya alışageldiğimiz doğruluk-yanlışlık ölçeğinin muhtemelen ötesinde önem taşıyacaktır. Eşi Michelle Obama'nın ise geçen yıl yayımlanan *Becoming* başlıklı hatıratıyla beraber on milyonlarca dolar edeceği söylenen¹ 700 küsur sayfalık cildin ticari değeri hiç kuşkusuz çarpıcı nitelikte (Clinton'lar gibi ve onlardan farklı olarak Obama'lar da bir markaya dönüştü). Fakat kapitalist lütuflarının ötesinde *A Promised Land*² kitabının yaratacağı tartışmalar dâhil kitabın tüm kalıcı gücü, 44. Başkan'ın anlattığı hikâyeye dayanıyor. Siyasi kariyeri, Amerika'nın dünyası ve dünyada, özellikle de Ortadoğu'da Amerika hakkında neler anlatıyor?

Amerika'nın 'Ortadoğu'sunun (Yeniden) İnşası

Özellikle Barack Obama ve öncesinde George W. Bush gibi iki dönem görev yapan ABD Başkanlarının politikaları, asimetrik güç ilişkileri, diktatörlerle canlandırılan (veya canlandırılmayan) anlaşmalar ve Arap halkları karşısındaki konumlar 'yapısının' bir parçası olagelmıştır. Nitekim güç ve bilgi defaatle iç içe geçerken yeniden anlatmanın kendisi de politikanın bir parçası haline gelir. Bu anlatılar ABD'nin ekonomik, askeri ve diplomatik gücünü kullanması ve suiistimal etmesini temellendirme, açıklama ve savunma görevi görür. Obama'nın 'Amerikan fikri' dediğinin bir çeşidi, bir arada tutulan karmaşık ve çetrefilli bir aktör, kurum ve bakış açıları ağı olan uluslararası hegemon kendisini dünyaya kısmen eski başkanları aracılığıyla anlatır. Arap ve Ortadoğulu okurların Barack Obama'nın Başkanlığının motivasyon ve kavgalarına yönelik resmi perspektifine ayak uydurmalarının bir nedeni de budur. Arap Baharı'nın onun gözetimi altında gerçekleşmiş olması da okurun merakını uyandıracaktır. Ve daha önce Obama'nın Başkan Yardımcısı seçilmiş Başkan Joe Biden, Başkanlığının "üçüncü Obama dönemi"³ olmayacağını ısrarla belirtmesine rağmen 44. Başkan'ın anlatısı Biden'ın nerede durduğu ve bugün alabileceği yol hakkında bazı ipuçları sunabilir. Obama, genel anlamda onu engin bir tecrübeye sahip, emektar bir Washingtonlu ve Senato Dış İlişkiler Komitesi Başkanı olarak "Washington taktik tahtası"⁴ ekolüne yerleştirmiş görünüyor.

Ortadoğu söz konusu olduğunda Obama, ilk döneminin sonuna yakın, 2012 baharına kadarki görev zamanını anlatırken birkaç klişe profil (Şeriat takıntılı İslamcılar,⁵ beyni yıkanabilen şiddet eğilimli gençler⁶) ve tanıdık anlatılar (mezhepçi öfke,⁷ istikrarsızlık kazanları) sunuyor.

Arap ve Ortadoğulu okurların Barack Obama’nın Başkanlığının motivasyon ve kavgalarına yönelik resmi perspektifine ayak uydurmalarının bir nedeni de budur. Arap Baharı’nın onun gözetimi altında gerçekleşmiş olması da okurun merakını uyandıracaktır. Ve daha önce Obama’nın Başkan Yardımcısı seçilmiş Başkan Joe Biden, Başkanlığının “üçüncü Obama dönemi” olmayacağını ısrarla belirtmesine rağmen 44. Başkan’ın anlatısı Biden’in nerede durduğu ve bugün alabileceği yol hakkında bazı ipuçları sunabilir

Kitabın içeriğı de formatı da anlamlı. Bu söz ustasının başkanlık hatıratının ilk cildini (II. Kısım gelecek) Usame bin Ladin’in öldürölmesiyle bitirmesi çok şey söylüyor. Kapanış (27.) bölümünde dünyanın en güçlü devletinin on yıllık kelle avına en iyi ve en cesurlarını koşturduğu bir hedefin (“Geronimo” kod adlı)⁸ “etkisiz hale” getirilmesiyle zirveye ulaşan, kendisi için gergin ve duygusal olaylar dizisi olan istihbarat-ordu-diplomasi sinerjisini çarpıcı bir biçimde hikayeleştiriyor. Bin Ladin Ulusal Güvenlik ekibinden seyircilerin “sesli solukları” arasında ve Başkomutan’ın abartısız “Onu hakladık”⁹ cümlesi ile “adalete teslim edildiğı” riskli bir helikopter iniş ile dolan sinematik son, tam olarak Hollywood *Zero Dark Thirty* versiyonunu hatırlatıyor -gerçekler anlamında ne kadar tam olarak hatırlattığını¹⁰ okuyucu belki de hiç bilmeyecek. Burada Obama tüm anlatı boyunca süren ve yeryüzündeki en güçlü askeri makinesi olan ABD silahlı kuvvetlerinin performansının damga vurduğu görevler, başarılar ve başarısızlıkların düğümlü ipliğini bağlıyor.

George W. Bush’un Irak’taki “aptalca savaşını” kınayan bir zeminde kampanya yürüten Başkan “ABD ordusunun dünyadaki tüm teşkilatlardan daha iyi becerdiği”¹¹ teknolojik-örgütsel-lojistik dirayetiyle ABD silahlı kuvvetlerini en az selefi kadar yüceltıyor görünüyor. Dış politikada (“Amerikan gücünün ihtiyatlı kullanımı”¹² örneğindeki gibi) veya ülke içinde askerleri takdir etme (Walter Reed Hastanesi’ndeki yaralı askerleri ziyaret gibi) ve ailelerine “destek” sunmanın (eşinin First Lady olarak yaptığı büyük girişimlerden olan “Joining Forces”¹³ [Güçleri Birleştirme] dahil) farklı biçimlerinde ABD militarizmine mesafeli de görünmüyor. Nobel Ödölü almasına şaşırıp bunun “eyleme çağrı” olduğuna karar veriyor.¹⁴ Bu enerji kolaylıkla orduyu ilk, insan hakları ve demokrasiyi de ikinci sıraya koyan müdanasız Amerikan üstünlükçülüğü olarak görünen söylem için harekete geçirme olarak göze çarpıyor.

Obama sürekli “yerlici” şüphelere (doğum yeri takıntısı:¹⁵ Donald Trump’ın Obama’nın Hawaii’de doğduğundan kuşku duyan anlatısı), yeterince vatansever olmayabileceği (eski papazıyla arasına uygun bir şekilde mesafe koyduğu 2008 Reverend Wright fiyaskosu¹⁶) veya teröre karşı ‘yumuşak’ olabileceği (Guantanamo’yu kapatmaya yönelik acemi girişim¹⁷) gibi suçlamalara maruz kaldı. Sanki bu ilk siyahi Başkan bu kez yanlış anlamaları tamamen bertaraf etmek istiyor gibi. Benden önce gelen, müesses nizamın başkomutanı olan beyazlardan daha az şiddet yanlısı değilim, der gibi. Ya da ben de onlar gibi Ortadoğu’yu, Edward Said’den alıntıyla, “sorunlu bir yerden” ibaret görüyorum, gibi. Gerçekten de Obama bölgeyi tanımlamak için böyle birkaç basmakalıp ifade kullanıyor: 11 Eylül’den önce “korkutucu ama idare edilebilir”;¹⁸ “Ortadoğu’nun işlemeziği”¹⁹; “başka bir Ortadoğu savaşı” üzerine düşünme²⁰; “Ortadoğu’daki sorunları” gündeme getirme²¹ ve 2011 ayaklanmalarının arifesinde “Ortadoğu’da bir sonraki büyük krizin nerede yaşanacağı en muhtemel” sorusu üzerine derin düşüncelere dalma...²² Başka bir deyişle Oryantalist ve oryantalleştirici beklentileri karşılamaktan pek geri kalmıyor.

Realizme Karşı İdealizm

Obama kendisini “Amerikan fikri” dediği kavramın savunucusu olarak sunmaya teşebbüs ediyor: “Ülke neydi ve ne olabilirdi?” ile “Amerika’nın yeryüzündeki en büyük ülke olduğu mefhumunun” birleşimi.²³ Bu Amerikan istisnacılığı (tarihsel soykırımcı ideoloji ve pratiklerle bütünleşmiş 19. yüzyıl “aşikâr kaderin” belki hafifletilmiş bir biçimi) Amerikan başkanları arasında neredeyse bozulmamış bir formda kabul görmeye devam ediyor. Obama için Amerikan fikri veya “Amerika fikri” görünürde demokrasi, özgürlük ve fırsat eşitliğinin bir karışımını kapsayan kolektif tutku ve başarıları sağlayan “bireysel kararlılıkla” harekete geçiyor. Fakat kitabın tekrarlayan teması Obama’nın gerçeklik, zorluk ve ödünleriyle nasıl cebelleştiği ve sonuçta başkanlığının idealizmini ayarlayıp ona ve politikalarına sağlıklı bir dozda “realizm” aşıladığıdır.

İki döneminin sıklıkla Amerikan dış politikasının Ortadoğu’daki liderliğinin başarısızlığının tezahürleri olarak nitelendirildiği kendisiyle ilk kez bu sayfalarda tanışan okurların aklına bile gelmeyebilir. Belki de bu yüzden bu devasa cildin çoğunu ülke içi kavgaları titiz ayrıntılarla anlatmakla harcıyor. Amerikan Canlanma ve Yeniden Yatırım Yasası, ABD ekonomisini kurtardığını iddia ettiği şirket kurtarmalar, bir durgunluk devraldıktan sonraki Keynesçi tarzı... Kötümserlerin “Obamacare” dediği sağlıkta görece ilerici Uygun Bakım Yasası, Senato’dan geçmeyen bir teklif olan ve belgesiz göçmenlerin statülerini resmileştirecek “DREAM Yasası...” Demokratlar “Evet, Yapabiliriz”i bir kampanya

sloganından Amerikalıların hayatlarında bir nebze olsun maddi iyileşme sağlayacak bir politikaya dönüştürmek için Cumhuriyetçilerle bitmek bilmeyen bir kavga verdi. Elbette alt metinde kendisini halefi Donald Trump ve Tea Party ve 2008 başkan adayı John McCain'in başkan yardımcısı adayı ve daha sonra Fox News yorumcusu az nitelikli Sarah Palin'in yükselişinin gölgesinde kalan "Cumhuriyetçi parti ve tabanındaki sahici popülist dalganın"²⁴ karşısında konumlandırıyor.

Yönetimi birçok "ilk" ve yeniliğe tanık oldu: ABD'nin ilk Afrikalı-Amerikalı, üstelik Müslüman bir babası olan başkanı, Beyaz Saray'ı idare eden Washingtonlu olmayan bir grup genç ve üstüne Arap dünyasında demokratik değişim çağrısı yapan protesto ve devrimler... Ancak Obama'nın anlatısı 'ne kadar çok şey değişirse o kadar çok şey aynı kalır' klişesini doğrular nitelikte.

Küstah Militarizm

Biraz da paradoksal olarak, Nobel [Barış] Ödüllü Obama ABD dış politikasını barışçıl bir yola sevk etmedi. Nitekim kitaptaki açık temalardan biri 'haklı' savaşlar verilip "ihtiyatlı" operasyonlar yapıldığı sürece özellikle Ortadoğu'ya karşı ABD militarizminin meşrulaştırılıp savunulmasıdır. Aslında Amerikan ordusunu takdir edip böylece bazılarının savunduğu gibi ABD dış politikasının militarizmin "yurt içinde"²⁵ bile rutinleştirilmesi tarafından pekiştirilip onu pekiştiren aşırı militarizmine katkıda bulunuyor. Ortadoğu için böylesine yerleşik bir savaş kültürü görünürde asker ve güvenlik personelinin çoğunluk itibarıyla hata yapmış olamayacağı görüşüne kadar varıyor (Trump'ın 2007'de Irak'ta bir katliam yapan Blackwater üyelerini yakın zamanda affetmesi²⁶ çok gürültü çıkarsa da askeri hesap vermezliğin kurumsallaştırılmasının iyi belgelenmiş bir örneğidir). Savaş çığırtkanı başkomutanlar coğrafyayı karıştırmış olsa bile (Obama'ya göre Afganistan değil Irak) askerler Amerikan idealleri uğruna sınırsız 'hizmet,' özveri ve cefakârlığın sembolü olmaya devam ediyor. Obama Bush'un Irak savaşına karşı çıkarken bile "Savaş hakkındaki görüşlerim ile birliklerimiz ve ailelerinin fedakarlığını takdir etme arasında ayırım yapmada her zaman dikkatli oldum"²⁷ yazıyor.

Gerçekte Chicago Üniversitesi Hukuk Fakültesi profesörlüğünden başkanlığa geçen Obama, kapsamlı hukuk akrobasileriyle Bush döneminden itibaren insan hakları zemininde sert eleştirilerin hedefi olan "üç büyük politikayı; örtülü iade, askeri mahkeme ve süresiz gözaltı politikalarını korudu

Aslında Obama sözde ‘El-Kaide’ye karşı savaşında’ öldürme konusunda oldukça hevesliydi. Bush’un “Terörle Mücadelesinin” adını değiştirmek görünüşü düzeltmekten başka bir işe yaramadı. Bin Ladin’in yakalanması (öldürülmesi!) için o kadar ısrarcı olduğunu iddia ediyor ki insanüstü terörist yanılması yıkabilsin: Ki Amerikalılar ve dünyadaki insanlar “bu teröristlerin bir kandırılmış kötü katiller güruhundan, yakalanması, yargılanması, hapsedilmesi yahut öldürülmesi gereken suçlulardan fazlası olmadığını”²⁸ görebilsin. Terörist karabasanları halkın muhayyilesinde tabiri caizse etkisiz hale getirmeye yönelik bu girişim Amerikan dış politikasını militarizmden arındırmak veya eleştirenlerin neo-empyralist askeri müdahaleler olarak gördüğü politikalarını hafifletmek için pek bir şey yapmadı. Obama aslında Amerikalıların terör şüphelilerini öldürmesine bizzat yetki vermek için hukukilik kisvesi arkasına saklanarak az denetlenen ve muğlak bir kaygan zeminde hareket etti. Bir New York Times soruşturmasının ortaya çıkardığı üzere tetiğe basılması (veya drone sevk edilmesi) emrini verdiği bir “ölüm listesini” bizzat kontrol etti. Bu yetkilendirme askeri ve terörle mücadele danışmanlarının sonraki hedefin kim olması gerektiğini önerdiği bir “isim belirleme” sürecinden sonra gerçekleşti. Başkan daha sonra ABD’nin Amerika ve Ortadoğu’da bitmek bilmeyen, az gösterilen terörle mücadele köpürmesine (mesela sivil ölümleri düşük gösterildi) dönüşen eylemlerinden tereddüt etmedi. Gerçekte Chicago Üniversitesi Hukuk Fakültesi profesörlüğünden başkanlığa geçen Obama, kapsamlı hukuk akrobasisleriyle Bush döneminden itibaren insan hakları zemininde sert eleştirilerin hedefi olan “üç büyük politikayı; örtülü iade, askeri mahkeme ve süresiz gözaltı politikalarını korudu.”²⁹ Bunlar arasında elbette ABD vatandaşları “El-Kaide müftüsü” Anwar Al-Awlaki ile Samir Khan’ın Eylül 2011’de öldürülmesi de vardı. Okurlara Obama’nın kötü şöhretli drone muharebesi için de bir savunma sunulmuyor. Obama, yemin töreninden sadece 3 gün sonra başlayarak Beyaz Saray’daki görevi süresince başkanlığının alamet-i farikası olan bu taktik kapsamında toplam 542 drone saldırısı emrini verip “tahminen 3797 insan” öldürdü.³⁰ 11 Eylül sonrası Afganistan, Irak ve Pakistan’da ABD liderliğindeki savaşlarda Kasım 2018 tahminleriyle 480.800-507.000 arası “doğrudan ölümlerde” (ki bunlar muhtemelen ihtiyatlı tahminler ve mesela bu rakamlarda Suriye’de ölenler yok)³¹ payına düşeni yaptı. Peki, başkanlığını kapsayan bu şahsileşmiş seri cinayetleri nasıl anlatıyor? Kaptan Richard Phillips’i 2009’da

Arap (ve tüm) okurlar haklı olarak Biden’in seçilmesini

Trump’ın daha kaba, şovenist üslup ve politikalarının yenileyici bir terki olarak görebilir ama belki de Obama’nın eski Başkan Yardımcısı’nın ABD dış politikasını muhtemelen militarizmden arındıracağı beklentilerinden vazgeçmelidir

gemisinden kaçırılan ve Amerikan güçleri tarafından öldürülen üç Somalili korsan gibi genç adamlar ise Obama'da karmaşık duygulara neden olmuş görünüyor. Yazdığı üzere Müslüman dünyada bunun gibi "milyonlarca" genç adamın "çaresizlik, cehalet, dini zafer hayalleriyle saptırılıp gelişimleri önlenerek" şiddete sürüklendiğini biliyor. Amerikan mesihçiliği kükrüyor: Eğitim veya istihdam yoluyla "onları bir şekilde kurtarmak isterdim" diye itirafta bulunuyor. Fakat gerçeklikler onların kurtuluşunun önüne geçti: "Parçası oldukları dünya ve kumanda ettiğim mekanizma bunun yerine daha çok onları bana öldürttü."³² Bu arada kalmışlığı öbür yüzü Öteki'ne karşı ölçsüz şiddet olan çetrefilli bir neredeyse (neo-)kolonyal kurtarıcı kompleksi karışımını gizliyor. Suçlanması gereken "onların dünyası," tıpkı itaatsiz Somali, Irak veya Afgan gençleriyle aynı safta yer alamayan bir "mekanizmanın" başında olması talihsiz (onlar için!) gerçeği gibi. Bu ikilik üzerinden Obama Arap veya Müslüman Öteki'nin patolojilerini Amerika'nın Ortadoğu'nun başına bela olan yoksulluk, ötekileştirme ve despotizm problemlerinin katlamasından ayırıştırıyor. Yani hayretler içinde kalıyoruz: Onları öldürmek zorunda olması *onların suçu*?

Amerikan militarizminin dış politikasının dokunulmaz kalesi olmaya devam ederek milliyetçiliğinin temelini oluşturması (ordu merkezdeyse 'sivillik' nerede kaldı?) şaşırtıcı değil. Ama Obama'nın gözetimi altında belki de daha doğrudan, daha kişisel ve daha etkili kılınmış Amerikan militarizmini onaylayıp gözünü kırpmadan meşrulaştırması Ortadoğu okur ve gözlemcilerinin gözünden kaçmamalı. Arap (ve tüm) okurlar haklı olarak Biden'ın seçilmesini Trump'ın daha kaba, şovenist üslup ve politikalarının yenileyici bir terki olarak görebilir ama belki de Obama'nın eski Başkan Yardımcısı'nın ABD dış politikasını muhtemelen militarizmden arındıracağı beklentilerinden vazgeçmelidir.

Fakat 'ölüm listesi,' genişletilmiş drone saldırıları ve hatta Obama'nın kendisini Terörle Mücadele'nin başında konumlandığı Usame bin Ladin'in nihayet 'haklanması' hikâyesi ikna edici değil. ABD aslında Ortadoğu'daki şiddetin çoğunun önemli bir parçası, belki de tahrikçisidir. Bu şiddet, sadece ABD askeri-endüstriyel kompleksi üzerinden değil, ilk başlarda Terörle Mücadele'yi Haçlı Seferi ilan eden Bush'un ve sonra Obama'nın da kullandığı kültürel kinayeler üzerinden de sürüyor. Başkan Obama'nın 2016 Yıllık Ulusa Sesleniş konuşmasında Ortadoğu'daki "dönüşümün köklerinin bin yıllar öncesine uzanan çatışmalarda olduğu" tanımlamasını kim unutabilir³³? Obama aslında Terörle Mücadele'yi 2014'te başlayan IŞİD'e Karşı Küresel Koalisyon ile yeniden

genişletmiş oldu. Bu kez koalisyon birçok Arap üye de içeriyordu, doğru. Ancak buradaki mesele Soğuk Savaş’tan beri Ortadoğu’daki yoğun şiddetli çatışmalar ABD’nin açık ve izi sürülebilir parmak izlerinden bağımsız olmaması. İsrail-Filistin çatışmasından bir dizi Körfez savaşı ve Irak savaşına, Terörle Mücadele’nin ardışık tekrarlarına ABD’nin bölgedeki her şiddetli çatışmada parmağı (tetiği çeken, silahları finanse eden, bomba düşüren, s inşa eden, birlik konuşlandırın, drone uçuran) bulunuyor. Ortadoğu’yu Amerika Birleşik Devletleri’nin faaliyet ve erişim alanının dışında ezelden beri şiddet içinde bir bölge olarak sunmak şimdi samimiyetsiz olduğu gibi 2016’da da samimiyetsizdi.

Arap Diktatrlkleri ve Demokrasi

ABD’nin hiç kuşkusuz 2011 ayaklanmalarında devrimci halklar tarafından açığa vurulup reddedilen Ortadoğu politikası paketinin bir parçası da ABD çıkarlarına hizmet eden diktatörlüklere yönelik desteği olmuştur. Obama da bu konudan imtina etmedi. Terörle mücadele, düşmanları caydırma ve petrol koruma adına “otokratları müttefik yaptık.”³⁴ Ancak Kral Abdullah’tan Ali Abdullah Salih ve Hsn Mübarek’e kadar otoriter liderlere verilen Amerikan desteğinin arasallığını takdir ederek Arap diktatrlerine yönelik açık tepeden bakışını ele veriyor. İnsan hakkı ihlallerini vurgulayan raporlar ABD başkanlarının dikkatinden kaçmadı. Fakat mesela Amerikan donanma üssüne zarar verecek eli kulağında bir patlama hakkında “Suudiler hayati bir ipucu verecekti ve o raporlar çekmecenin altına itilecekti.”³⁵ Başka bir deyişle ABD onları terörle mücadelesi ve Arap otokratların özellikle de Terörle Mücadele’den beri iyi öğrendiği bir oyun olan istikrar arttırıcı vasıfları için ayakta tuttu.

Obama’nın Arap diktatrlerine yönelik tutumu faydacı bir istihzanın sınırlarında dolaşıyor. Ürdün Kralı Abdullah dahil bölge genelindeki liderler “protestoların kendi ülkelerini de içine alması ihtimalinden korkup” (Suudi kralınlıkından “daha sofistike bir dille” de olsa) ABD’nin (“Bibi’nin” de umduğu gibi) “istikrarı” destekleyeceği “beklentilerini” dile getirdi.³⁶ (ABD elbette nihai olarak buna riayet etti, özellikle de Sisi’nin 2013’te Mısır’da yaptığı darbeyi kabul ederek) “Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da hayatı kontrol eden ‘yolsuz, çürümüş, otoriter

Terörle mücadele, düşmanları caydırma ve petrol koruma adına “otokratları müttefik yaptık.” Ancak Kral Abdullah’tan Ali Abdullah Salih ve Hsn Mübarek’e kadar otoriter liderlere verilen Amerikan desteğinin arasallığını takdir ederek Arap diktatrlerine yönelik açık tepeden bakışını ele veriyor

düzen' ile çalışmaya devam" edeceğini kabul ediyor.³⁷ Obama hiçbir dönüştürücü, mesihçi yanılısamaya kapılmadan en azından Arap dünyasında demokrasiye doğru "ilerlemeyi teşvik etmek" istediğini iddia ediyor.³⁸ Hal böyleyken söz konusu diktatörler, özellikle de Hüsnü Mübarek olduğunda Arap dünyasında sunduğu portre ve nakışlar çok 'insancıl.' Mübarek ayak diretıp geri adım atmayı reddedince ABD desteğini kesti ama Obama'nın deyimiyle Mübarek'ten sonra da yaşayacak Mısır istihbarat servisleri ve ordusuna ABD'nin sunduğu "ordular arası desteği" kesmeden.³⁹ ABD sonunda görünen o ki saf bir iltifat olarak düşünölmüş ifadeyle "kahir ekseriyetle genç ve seköler görünen"⁴⁰ Tahrir protestocularından yana durdu. Nitekim Obama İhvan hakkındaki kaygılarını pek gizlemiyor. Hareketin siyasete hevesle dahil olmasını takdir etmesine rağmen bölgesel güçlerin bu İslamcı gruba güvenmemesi ve "örgütün köktenci felsefesinin onu hem demokratik çoğulculuğun hamisi olarak güvenilemeyecek" hem de ABD'nin Mısır'la olan ilişkilerine muhtemelen engel teşkil edecek bir aktör kıldığını yazıyor.⁴¹

Anlatılarındaki insanlaştıran unsurların protestocu ve dışlanmış kitlelere (bir yıl öncesinde İran Yeşil Hareketi sırasında vurulan genç kadın hariç) değil de devrilmiş otokratlara ayrılmış görünmesi kayda değer. Obama halk devrimiyle koltuğundan indirilen yaşlı Mübarek için neredeyse üzölmüş görünüyor: "Onu orada savurgan bir ortamda [Şarm el-Şeyh'te] kısık bir ışık yüzüne aksederken düşönceleriyle tek başına otururken resmettim."⁴² Öte yandan kitabın neredeyse hiçbir yerinde Arap 'halkını' böyle bir başkanlık anlatısında vurgulanabilecek somut ümitleri, korkuları, hayal kırıklıkları ve hayalleri olan tam insanlar olarak göremiyorsunuz. Obama'nın kitabında sanki Arap dünyasındaki tüm demokrasi vaatleri ölmüş gibi. Hatırat boyunca Obama için kişisel ile politik olan sıklıkla yakınsıyor. Kızı Malia "bana kaplanlar için ne yapacağımı sordu"⁴³ diyor ve bu da anlatıyı Cumhuriyetçilerin engelleme politikası ve Kopenhag zirvesinde Üçüncü dünya liderlerinin cayma taktikleri karşısında iklim değışikliği yasası için yürüttüğü kararlı ama nihayetinde bezgin kampanyaya çeviriyor. Uygun Bakım Yasası ile ilgili uzun destanda annesinin ezici sağlık faturalarıyla katlanan kanserle mücadelesine başvuruyor.⁴⁴ Ama insan ile başkanı birbirine bağlayan bu tarz hikayecikler Arap dünyası söz konusu olduğunda görünmüyor. Kendi deyimiyle "binlerce insan adımı haykırdı" sahneleriyle defalarca karşılaştığı "babasının ata yurdu" olan Kenya'ya başkan adayı olarak yaptığı ziyarette o ve eşi yerel korkuları dindirip teşhis ve tedaviyi teşvik etmek için HIV testi yaptırdı.⁴⁵ Hatta Brezilya ziyaretinde "bir avuç yerel çocukla futbol topuyla şut attı".⁴⁶ Arap kalabalıkların veya Arap çocukların anlatmaya değer gördüğü paralel hiçbir deneyimi yok mu? İnsan merak ediyor: Araplar daha az mı insan?

ABD Liderliğinin Sınırları?

Obama Arap dünyasındaki 'halka' gözünü ne kadar kapatıyorsa ABD'yi de Ortadoğu'da yanlış giden her şeyin sorumluluğundan o kadar beri tutuyor. Günün sonunda İsrail-Filistin çatışmasında bir barış planına ulaşamaması Netanyahu, Mısır Cumhurbaşkanı Mübarek ve Kral Abdullah'ı Arap Baharı'ndan önce gönülsüzce ağırladığı barış görüşmelerinin samimiyetsizliğine atfediliyor. Beyaz Saray'daki müzakere toplantısının "pandomimliği, katılımcıların kararsızlığı" üzerine etraflıca düşünüyor.⁴⁷ "Filistinli liderler barış fırsatlarını çok sık kaçırır"⁴⁸ gibi yorumları Netanyahu (lidere karşı kişisel bir sıcaklığın olmayışını sezebiliriz) ile Mahmud Abbas'ın (büyük ölçüde karaktersiz ve yolsuz olarak tanımlanan bir adam) şahsında iki taraftan da bekleriz. Obama'nın bir ABD başkanına yakışmayacak şekilde "sıradan Filistinliler için kaygı belirttiği" için eleştirildiğini iddia etmesi ilginç.⁴⁹ Fakat kendi tabiriyle, Siyahi bir adam olarak, (annesinin Holokost'un dehşetleri hakkında anlattığı hikayeler veya Elie Wiesel ile Buchenwald'a yaptığı seyahate dayanarak) ahlaki ve kişisel açıdan empati kuruyor: "Siyahi ve Yahudi deneyimleri arasında özünde bir bağ, ortak bir sürgün ve çile hikayesi bulunduğuna inanıyordum" diye yazıyor.⁵⁰ Fakat ABD'nin işgalci, sömürgeci İsrail'i savunduğu gidişata oturtulduğunda kurduğu bu bağ neredeyse tek taraflılık çağrıştırıyor. Nitekim Obama Filistin devleti konusundaki taahhüdünü terk etti. Onun perspektifi Angela Davis⁵¹ ve Cornel West gibi diğer Siyahi kuramcı ve aktivistlerinkiyle kıyaslanabilir. İkisi de kamusal kişiliklerine biraz zarar verse de⁵² Filistinlilerin özgürlüğü ve hakları ve hatta BDS hareketiyle dayanışmalarını açıktan ilan etti.

Kaddafi'nin protestoculara karşı katliam tehditlerinde bulunması üzerine NATO'nun Libya'yı bombalaması da Obama'nın dış politika başarıları anlatısında yer alıyor. Hatıratının bu ilk cildinde Amerika'nın alay konusu haline gelen 'arkadan liderlik

Siyahi ve Yahudi deneyimleri arasında özünde bir bağ, ortak bir sürgün ve çile hikayesi bulunduğuna inanıyordum" diye yazıyor. Fakat ABD'nin işgalci, sömürgeci İsrail'i savunduğu gidişata oturtulduğunda kurduğu bu bağ neredeyse tek taraflılık çağrıştırıyor. Nitekim Obama Filistin devleti konusundaki taahhüdünü terk etti. Onun perspektifi Angela Davis ve Cornel West gibi diğer Siyahi kuramcı ve aktivistlerinkiyle kıyaslanabilir

etmesinin' yalnızca ilk hızlı 'zaferine' ulaşıyoruz. Bu Kuzey Afrika ülkesinde, ABD temsilcisi Christopher Stephens'ın ölümünün yanı sıra ülkeyi Kaddafi yanlısı veya karşıtı güçlerin çıkardığı kaostan da koruyamayan sınırlı bir askeri operasyon düzenleme kararının doğruluğunda ısrar ediyor. Obama'nın anlatışı sadece neredeyse ekonomik, yük paylaşım mantığını: Avrupalılarla sorumluluğu (askeri, siyasi, diplomatik) paylaşmaya çalıştığını değil ülke içi görüş, anket ve parti çatışmalarının dış politikada karar almasını nasıl şekillendirdiğini de açığa çıkarıyor. Bu karmaşık düğüm elbette dış politika karar alma sürecinin görece demokratik olmamayı sürdürmesi, başkan ile danışmanlarının elinde yoğunlaşmış olmasına rağmen demokratik yönetim alanına giriyor. Yine de Arap muhatapların her bir Amerikan başkanı kendi üslubuyla istekli ve kararlı bir şekilde Amerika'nın dünyadaki üstünlüğünü korumaya kendini adarken iç ve uluslararası siyasetin karmaşıklıklarının farkına varması önem arz ediyor.

Eski koloni halk ve hükümetlerinin "Amerikan gücüne hala saygı göstermesini" takdir ettiği Doğu Asya gezisinde kendi deyimiyle ülkeleri ekonomik liberalizm metotlarına ikna etmenin Amerikan üstünlüğünü mümkün olan en pürüzsüz şekilde sürdürmenin sırrı olabileceğini söylediği bir başarı hikayesini anlatıyor. Kilit nokta kapitalizm. "Yolumuzu izleyin, ekonomilerinizi serbestleştirin; umuyorum ki böylece hükümetleriniz ve siz de refahımızdan payınızı alabilirsiniz."⁵³ Obama Amerikan istisnacılığına ihanet etmek ve Berlin turunda Amerika adına özür dilemekle suçlanmış olabilir ama onu ve 'Amerikan fikrinin' savunma ve çoğu zaman ordusunu da sonuna kadar benimsiyor. Rusya, Almanya, Fransa ve elbette Arap dünyasıyla ilişkiler dahil diğer her şey ikinci sırada. Ancak Amerika'nın dünyadaki hakimiyetini sürdürmenin yol ve patikaları nihayetinde bir iç siyasi radarla koşullandırılmış bir şekilde farklılaşıyor.

Obama için konut krizi ve durgunluk için bankerleri suçlamayıp 'kurtarma' bitkinliğinden sonraki Amerikan halkının öfkesi karşısında Wall Street'i hizaya getiriyor görünmek için "Dodd-Frank" gibi yasaları desteklemek kolay. Neden aynı eleştiriye (samimiyetsiz görünse bile) silah şirketleri ve lobilerine, Japonya'dan Arap Körfezi'ne Amerikan askeri üslerinin idaresine yöneltemiyor? Meğer uluslararası siyaset ve dış politikada iç siyasetten daha çok tabu olabilirmiş. (Jimmy Carter'ın Filistinlilerin dertlerine çok fazla haklılık payı verdiği için paylanan *Peace not Apartheid* kitabının etrafında dönen şamatayı hatırlıyoruz.) Obama orta sınıf angaryaları ve vergi yüklerine sempati göstererek kendisiyle '%1' arasına mesafe koymaya çalışabilir ama ABD ve küresel kapitalizm ve askeri gücün uluslararası mimarisindeki konumuyla arasına mesafe koyamaz. Ve ABD'nin özellikle Ortadoğu'daki

dış politikasının tekrar eden bulmacası direksiyonunda ardışık Amerikan başkanlarının aktör ve vekillerinin bulunduğu ABD öncülüğündeki küresel düzen(sizliğin) bu karmaşık tarihi, kültürel, düşünsel ve ideolojik, askeri ve ekonomik *yapılar* ağıdır. Fikir ve söylemler (Obama'nın kendi deyimiyle 'umudunun yürekliliği) çok şeyi açıklıyor ama özellikle güçlüler tarafından benimsendiğinde maddi-düşünsel düzeneklere meydan okumaktan çok onları daha da pekiştirebilir. Hepsi asla Obama ile ilgili olamaz ama hiyerarşiler de (ABD'nin dünyadaki) değişmez, kaçınılmaz değil.

Ya... ve Sıradaki?

Kitapta çarpıcı olan bir başka husus da Obama'nın Müslüman kökenlerini neredeyse inkâr etmesi. Kahire'de 2009'da yaptığı meşhur konuşmasında Müslüman dünyasıyla kişisel bağlantısını çok kısa ve dolambaçlı bir üslupla anlattı: "Ben Hristiyan'ım ama babam nesillerce Müslüman da içeren Kenyalı bir aileden geliyor."⁵⁴ Benzer şekilde hatıratında da mesela "kulağa Müslüman gibi gelen adından" söz ediyor.⁵⁵ Gerçekte ise ikinci adı olan Hüseyin "kulağa Müslüman gibi" gelmiyor; tartışmasız bir Müslüman adı. Öylesine bir isim de değil; her yerdeki Müslümanların bildiği, Peygamber'in torununun adı. Sayısız Arap ve Müslüman için Obama'ya dair hatırlanmaya değer tek özellik neredeyse üstüne alınmadığı, bu kitapta neredeyse hiç anılmayan Müslüman kökenleri oldu. Okurlar için başkanlığından yıllar sonra, yan çizme veya en azından ilgisi ve hatta kendisinin bu yanına kültürel-uygarlıksal bir hürmet eksikliği dikkat çekici. Obama tam olarak neyi bastırıyor? Bu yarı-Freudyen yadsımda korktuğu şey ne? Dünyadaki en güçlü adam adeta bir açıdan güçsüzleştirilmiş bir şekilde öne çıkıyor: Adeta bir "çıplak kral (başkan)". Herkes kabul etmekten kaçındığının (veya kabul edemediğinin) tam olarak ne olduğunu görüyor, mecazen elbette. Müslüman isminden ABD'nin Ortadoğu'daki kendi gözetiminde bile sorunlu varlığına Obama'nın hatıratında söylenmeyenler en az açıkça anlattıkları kadar önemli olabilir. Kitabın başlığı tam da burada muğlak kalıyor: Kimin "vadedilmiş toprakları"? Obama'nın onardığı ne? Nasıl bir restorasyon inşa ediyor veya anlatıyor? Amerikalıları vowedilmiş

***Obama orta sınıf angaryaları ve vergi yüklerine
sempati göstererek kendisiyle '%1' arasına mesafe
koymaya çalışabilir ama ABD ve küresel kapitalizm
ve askeri gücün uluslararası mimarisindeki
konumuyla arasına mesafe koyamaz***

topraklara götürdü mü yoksa götüremedi mi? Peki ya dünya genelinde başlangıçta başkanlığa seçilmesinin sembolize ettiği “umut” hakkında heveslenen diğerleri, Araplar ve Arap olmayanlar, her inançtan insanlar? Kitaptan yayılan bir çeşit inşacılık var. Obama’nın anlattığı, yarısı sessizlik alanına veya sessizliğe itilmiş görünen dünya aynı zamanda yazarın deneyimlerine toplumsal olarak inşa ediliyor.

Obama’nın başkanlığı sırasında bir nebze farklı senaryoların gerçekleştiği hayal edilebilir: Ya Obama İsrail’in kötü şöhretli Demir Kubbe projesini fonlamayla övünmek⁵⁶ yerine AIPAC’ın Amerikan başkan ve siyasetçilerine yapılan lobicilik üzerindeki “etkisini”⁵⁷ kabul edip İsrail’e askeri yardımı durdurmaya karar verseydi? Ya Netanyahu ile Abbas arasında beklenen çıkmaza teslim olmak yerine Filistin devletliği konusunda ısrar etseydi? Ya Sisi’nin Mısır’ın seçilmiş ilk Cumhurbaşkanı’na düzenlediği darbeyi (ki hala hikâyenin kendi versiyonunu duymadık) desteklememiş olsaydı? Ya ABD’nin bölgedeki “müttefiklerine” yaptığı askeri yardımı veya Amerikan silahlarının satışını insan hakları ve demokratik yönetim alanlarında anlamlı reform şartına bağlasaydı? Ya Arap Baharı protestocularının özgürlük, onur ve sosyal adalet çılgınlıklarını daha kalıcı bir tarzda ciddiye almış olsaydı?

Bu soruların amacı hüsnükuruntu egzersizleri yapmak değil. Aksine bunlar sürekli ABD liderliğinin (ve beraberinde Fransa, Birleşik Krallık, Rusya vd. kolonyal ve emperyalist heveslerinin) on yıllardır diktatörlük ve ekonomik/siyasi bağımlılıkla mücadelelerinin üstüne bindiğini fark etmesi gereken Arap okurlar için sorulması önemli sorulardır. Diktatörlerin en dramatiği Arap Baharı’nda yaşanan toplumsal öfke ve kargaşayla baş etme çırpınıları Amerikan müdahalelerinin birçok yüzüyle eşleşiyor ve belki de destekleniyor. Hiç kuşkusuz söylenmeyen çok şey kaldı (mesela ABD’nin Yemen’deki terörist kovalamacalarının yıkıcılığı ve insani maliyeti). Hiçbirimiz Obama’nın her şeyi açığa çıkaracağını bekleyecek kadar saf değiliz. Obama bazı insanların inandığının aksine ABD’nin “iş yaptığı ülkelerin iplerini kaprislice oynatan büyük bir kukla ustası olmadığını”⁵⁸ ısrarla söylerken çöp-adam argümanı kurduğu kadar kabahatini de itiraf etmiyor. Elbette uluslararası siyaset daha karmaşık. Arap diktatörlerinin bile (bırakın toplum ve halkları) kendi faillikleri var. Ancak hiçbir statüko, diktatörlükleri yeniden

***Müslüman isminden ABD’nin Ortadoğu’daki
kendi gözetiminde bile sorunlu varlığına
Obama’nın hatıratında söylenmeyenler en
az açıkça anlattıkları kadar önemli olabilir***

düzenleyerek veya boş tehditler olduğu ortaya çıkan “kırmızı çizgilerle” (mesela Suriye) yapılan hiçbir ‘istikrar’ ve ‘düzeni’ geri kazanma girişimi ABD olmadan ayakta duramaz.

Trump koltuğunu bırakmaya hazırlanırken Washington’da ABD’nin başta Ortadoğu olmak üzere dünya genelindeki askeri güç kullanımının boyutu ve etkinliğine dair tartışmalar da yoğunlaşıyor. Eski CIA Başkanı ve Obama’nın ikinci Savunma Bakanı Leon Pannetta ABD’nin militarist politikasına yönelik çok sert bulduğu eleştirilere karşı bir uyarı notu belirtiyor. ‘Bitmeyen savaşlar’ üzerindeki Trump’ın ‘bitmeyen savaşları’ sürdürmeme vaadiyle tetiklenen tartışma Washington’ı aylarca kasıp kavurdu. Foundation for Defense of Democracies [Demokrasileri Savunma Vakfı] tarafından yayınlanan yeni bir makale serisi adeta aşırı milliyetçi bir ton taşıyor. Pannetta ABD birliklerinin “konuşlandırılmasının son seçenek” olduğunu ve aceleye getirilemeyeceğini kabul ediyor. Fakat “çekilmek” de (ister ilkesel ister pragmatik olsun) aynı titiz incelemeye tabi olmalı, diye devam ediyor. Çok hızlı ve esnek icra edildiğinde “bazı çekilmeler ulusal güvenliğimiz için zararlı olabilir.”⁵⁹ Başka bir analist Obama döneminde Irak’tan çekilmenin “Amerika’nın zafer ilan edip evine dönerek sorunlu Ortadoğu’yu geride bırakabileceği yönündeki cazip ama yanlış yönlendirici bir inançtan” kaynaklandığını yazıyor. Okurlara ABD’nin Ortadoğu’daki birliklerinin 11 Eylül sonrası yıllarda zaten ciddi anlamda azaltıldığını hatırlatıyor: “2020 ortalarında cihatçı savaş bölgelerinde sadece 22.000 Amerikan askeri var.”⁶⁰ Uyarısı tam olarak neyin ‘cihatçı savaş bölgesi’ olduğu sorusunu akla getiriyor. Müslümanların yoğun olarak yaşadığı herhangi bir yer mi? Öte yandan yeni Quincy Institute’nin vurguladığı gibi ‘itidal’ bayrağı altında bir uzman yorumu ortaya çıktı. Burada ABD’li yetkililere dış politikada “daha makul hedefler gözetme” ve “hiçbir stratejik değeri olmayan yerlerdeki bitmeyen savaşlardan” kaynaklanan felaketlerden kaçınma çağrıları yapılıyor. Stephen Walt gibi akademisyenlerin dile getirdiği bu bakış açısı “daha çok diplomasi ve daha az zor gücü” ve ABD ile diğer ülkeler arasında ABD’nin demokrasi ve insan hakları konusunda vaaz ettiğini pratiğe dökmesiyle gelişecek daha yüksek mütekabiliyet olması gerektiğini savunuyorlar.⁶¹ Quincy Institute, gelecek Biden yönetimine Ortadoğu’daki Amerikan askerlerinin keskin bir şekilde “azaltılması,” İran ile KOEP’in yeniden etkinleştirilmesi, Suudi Arabistan ve Körfez devletlerine silah satışlarının azaltılması, ABD dış politikasının “savaş veya hükmetme değil halklar arasında barışçıl iş birliği olarak ilişki kurma” yönünde yeniden düzenlenmesi tavsiyelerinde bulunuyor.⁶²

Başka bir analist Obama döneminde Irak’tan çekilmenin

“Amerika’nın zafer ilan edip evine dönerek sorunlu

Ortadoğu’yu geride bırakabileceği yönündeki cazip ama

yanlış yönlendirici bir inançtan” kaynaklandığını yazıyor

Geriye dönük soru şu: Obama bu tartışmanın neresinde görünüyor? Öyle görünüyor ki ikisini de aynı anda yapmaya çalışıyor. Bir yandan izolasyoncu ve saf pasifist olmadığını netleştiriyor. Aksine başkan olarak ABD asker ve askeri harcamaları ve drone saldırılarını dikkat isteyen ortam ve görevlere yönlendirdi: Af-Pak (birleşik terörist avlama alanı olarak Afganistan ve Pakistan), bin Ladin'in izinin sürülmesi vs. Bölgede onun gözetiminde ABD'nin neden olduğu ölümler devam etti. 'Haklı' Afganistan savaşını Irak' (başlarda) önceliyor ama ABD'nin oradaki askeri varlığı Amerikan tarihinin en uzun savaşı haline gelen bu süreçte acı verici bir şekilde sürdü. Obama'nın herhangi bir şekilde ABD dış politikasını militarizmden arındırdığı iyi niyetle söylenemez. Ne de ABD'nin Arap dünyasındaki devasa ve nihayetinde yıkıcı müdahalelerini eylem veya eylemsizliğiyle, liderlik yaparak veya yapmayarak azalttı.

Meğerse sağduyunun en azından bir kısmı aslında doğruymuş. ABD'nin birçokları tarafından yerilen Ortadoğu'daki üstünlüğü Trump yönetimi altında değişmedi ve Siyonizm'e sempatisiyle bilinen Sn. 'İyi Adam' Biden döneminde de gidişatından pek ayrılması muhtemel değil. Arap Baharı ve karşı devrimin bir parçası olan normalleşme bize bir şey söylüyorsa o da Filistin'in Ortadoğu siyasetinin merkezinde kalmaya devam ettiğidir. Bu dinamiği geriye dönük veya mevcut olayları yorumlarken kabul edip kavramak en azından minimalist de olsa bir öznenliğe sahip olmanın bir yolu. Obama yazıyor ve Araplar ile diğerleri de okuyabilir, daha doğrusu 'yeniden okuyabilir.'

Notlar

- 1- Constance Grady, "What the Obamas' \$65 Million Book Advance Actually Means." *Vox*, 2 Mart 2017, <http://bit.ly/3aFh1eZ>, Erişim Tarihi: 26 Aralık 2020.
- 2- Barack Obama. 2020. *A Promised Land*. New York: Crown Books, Kindle Baskısı.
- 3- Maanvi Singh, "Joe Biden Says, 'This is Not a Third Obama Term' in First Sit-Down Interview," *The Guardian*, 25 Kasım 2020, <https://www.theguardian.com/us-news/2020/nov/24/joe-biden-nbc-interview-presidency>, Erişim Tarihi: 26 Aralık 2020.
- 4- *A Promised Land*, s. 311-313; mesela bkz. ss. 98-99
- 5- Mesela bkz. a.g.e., s. 644
- 6- Mesela bkz. ss. 352-353
- 7- Mesela bkz. ss. 155-652; s. 452; s. 652
- 8- Ss. 583-4
- 9- Ss. 694-5
- 10- Oscarlı filmin bilgilerinin gerçekliği etrafında dönen tartışmalara bir göz atmak için mesela bkz. Graham Allison, "'Zero Dark Thirty' Has the Facts Wrong--and that's a Problem, Not Just for the Oscars," *Christian Science Monitor*, 22 Şubat 2013, <http://bit.ly/3mQF1xS>, Erişim Tarihi: 26 Aralık 2020.
- 11- Ss. 323-4
- 12- Ss. 153-4
- 13- Ss. 541-4
- 14- Ss. 439-40
- 15- Ss. 671-76
- 16- Ss. 120-21; 140-150
- 17- Ss. 581-588
- 18- Ss. 308-9
- 19- Ss. 370-1
- 20- Ss. 466-7
- 21- Ss. 475-6
- 22- Ss. 622-3
- 23- Ss. 12-13
- 24- Ss. 403-4
- 25- Mesela bkz. Christine Sylvester. 2014. "TerrorWars: Boston, Iraq." *Critical Studies on Terrorism*. 7 (1): 11-23.
- 26- BBC News. "UN Criticises Trump's Pardons for Blackwater Guards Jailed over Iraq Killings." 24 Aralık 2020. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-55424397>, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020.
- 27- Ss. 82-3
- 28- Ss. 666-7
- 29- Jo Becker ve Scott Shane. "Secret 'Kill List' Proves a Test of Obama's Principles and Will." *The New York Times*, 29 Mayıs 2012. <https://www.nytimes.com/2012/05/29/world/obamas-leadership-in-war-on-al-qaeda.html>, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020.
- 30- Micah Zenko. "Obama's Final Drone Strike Data." Council on Foreign Relations, 20 Ocak 2017, <https://www.cfr.org/blog/obamas-final-drone-strike-data>, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020.
- 31- Neta C. Crawford. 2018. "Human Cost of the Post-9/11 Wars: Lethality and the Need for Transparency." *Costs of War*, <https://bit.ly/37OJg8Y>, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020.
- 32- Ss. 352-3
- 33- PBS. "Full Speech: President Obama's 2016 State of the Union Address." 12 Ocak 2016, <https://www.pbs.org/newshour/show/full-speech-president-obamas-2016-state-of-the-union-address>, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020.
- 34- Ss. 636-7
- 35- A.g.e.

- 36- Ss. 644-6
- 37- Ss. 647-8
- 38- Ss. 637-8
- 39- Ss. 649-50
- 40- Ss. 642-3
- 41- Ss. 643-4
- 42- Ss. 649-50
- 43- Ss. 485-6
- 44- Ss. 86-87
- 45- Ss. 71-2
- 46- Ss. 662-3
- 47- Ss. 634-6
- 48- Ss. 627-8
- 49- Ss. 628-9
- 50- s. 628
- 51- Angela Y. Davis. 2016. *Freedom is a Constant Struggle: Ferguson, Palestine, and the Foundations of a Movement*. Chicago: Haymarket Books.
- 52- Niraj Chokshi. "Angela Davis Says She's 'Stunned' After Award is Revoked Over Her Views on Israel." The New York Times, 8 Ocak 2019, <https://www.nytimes.com/2019/01/08/us/angela-davis-israel-civil-rights-institute.html>, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020.
- 53- Ss. 478-80
- 54- The White House. "Remarks by the President at Cairo University, 6-04-09," 4 Haziran 2009, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09>, Erişim Tarihi: 27 Aralık 2020.
- 55- Mesela bkz. s. 114-5
- 56- Ss. 632-3
- 57- Ss. 628-9
- 58- Ss. 648-9
- 59- Leon Pannetta. 2020. "Foreward: Defending Forward: Securing America by Projecting Military Power Abroad." Foundation for Defense of Democracies, 15 Aralık 2020, <https://www.fdd.org/analysis/2020/12/15/defending-forward/>, Erişim Tarihi: 20 Aralık 2020.
- 60- Thomas Joscelyn, "The Jihadist Threat Persists", Foundation for Defense of Democracies, 15 Aralık 2020, <https://www.fdd.org/analysis/2020/12/15/defending-forward-the-jihadist-threat-persists/>
- 61- Stephen Walt. "A Manifesto for Restrainers." 4 Aralık 2019, <https://quincyinst.org/2019/12/04/a-manifesto-for-restrainers/> [Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020]
- 62- Quincy Institute. "A New Direction: A Foreign Policy Playbook on Military Restraint for the Biden Team." 3 Aralık 2020, <https://quincyinst.org/2020/12/03/a-new-direction-a-foreign-policy-playbook-on-military-restraint-for-the-biden-team/> [Erişim Tarihi: 17 Aralık 2020]

YAZAR HAKKINDA

Larbi Sadiki Al Sharq Strategic Research'te uzman araştırmacı ve Katar Üniversitesi'nde Arap Demokratikleşmesi Profesörü ve The Search for Arab Democracy: Discourses and Counter-Discourses [Arap Demokrasisi İçin Arayış: Söylemler ve Karşı-Söylemler] (Columbia University Press, 2004) ve Rethinking Arab Democratization: Elections without Democracy [Arap Demokratikleşmesini Yeniden Düşünmek: Demokrasinin Olmadığı Seçimler] (Oxford University Press, 2009) kitaplarının yazarıdır. Kendisi en son Routledge Handbook of Middle East Politics: Interdisciplinary Inscriptions [Routledge Ortadoğu Siyaseti Elkitabı: Disiplinlerarası Yazılar] (2020) kitabının editörlüğünü yaptı. Larbi ayrıca QNRF tarafından fonlanan «Transitions of Islam and Democracy: Engendering «Democratic Learning» and Civic Identities [İslam ve Demokrasinin Dönüşümü: 'Demokratik Öğrenim' ve Sivil Kimliklerin Ortaya Çıkışı]' başlıklı dört yıllık bir projenin de Baş Araştırımcısıdır. Araştırma Alanları: Demokratikleşme, Demokrasi ve İslamcılık, Arap Baharı, Yeni Siyaset ve Protesto ve genel anlamda Arap siyasetidir.

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

research.sharqforum.org

SharqStrategic